

تبلور اقتصاد آزاد با اجرای کامل قانون مناطق آزاد

با دکتر فرزین حقدل معاون اقتصادی و سرمایه‌گذاری سازمان منطقه آزاد چابهار به گفت‌وگو نشستیم که در شماره‌های گذشته بخش نخست آن را ملاحظه فرمودید. در این شماره از نشریه، قسمت دوم (پایانی) این مصاحبه را با محوریت چالش‌ها و مشکلات مناطق آزاد مطالعه خواهید نمود.

- به‌تازگی کلنگ فرودگاه بین‌المللی منطقه آزاد چابهار به زمین زده شد؛ مأموریت و هدفی که برای این فرودگاه در جهت تحول اقتصادی منطقه تعیین شده است، چیست؟

در سراسر دنیا هنگامی که می‌خواهد منطقه آزادی تأسیس نمایند، حاکمیت و دولت در ابتدا همه زیرساخت‌ها را فراهم می‌کند، سپس از سرمایه‌گذاران مختلف دعوت به عمل می‌آید تا در این زیرساخت‌ها سرمایه‌گذاری کنند. در کشورمان به علت مشکلات 8 ساله جنگ و اینکه دقیقاً بعد از پایان دفاع مقدس مناطق آزاد تشکیل شدند، مسلماً بودجه کافی برای ترمیم خرابی‌های ناشی از جنگ وجود نداشت، بنابراین امکان ایجاد زیرساخت‌ها در این مناطق نبود. مناطق آزاد نیز عمدتاً در نقاط کم‌برخوردار شکل گرفتند، دولت از امکانات همان نقاط استفاده کرد و سازمان‌های مناطق آزاد نیز از منابعی که از سرمایه‌گذاران بابت عوارض و موارد دیگر جمع می‌کردند، ایجاد زیرساخت‌های مختلف نمودند.

برخلاف حجمه‌هایی که علیه مناطق آزاد وجود دارد، بنده همیشه مدافع مناطق آزاد هستم، اینکه ما به منطقه چه چیزی داده‌ایم که درخواستمان چه باشد؟ زمانی که برای منطقه آزاد هزینه‌ای نکرديم، بودجه‌های دولتی را بلافاصله قطع کردیم تا اینجا منطقه آزاد شود، طبیعتاً سازمان مجبور است از هر راه مجاز برای ایجاد زیرساخت و هزینه‌های جاری کسب درآمد کند. یکی از راه‌ها واردات بود؛ یعنی به منطقه آزاد گفتیم پولی نمی‌دهیم، خودت زیرساخت فراهم کن، بندر، جاده، فرودگاه و اسکله بساز. خیلی از مناطق هم الأهم فالأهم کردند؛ مثلاً گفتند به‌جای ایجاد فرودگاه، از آن فرودگاهی که موجود است، استفاده می‌کنیم؛ چراکه بهتر است خیابان‌ها را بسازیم و یا زیرساخت‌های صنعتی را درست کنیم. در چابهار هم موضوع همین بوده؛ چابهار، منطقه آزادی منحصربه‌فرد در دنیا است، علت منحصربه‌فرد بودن همین که تنها منطقه آزاد جهان است که مرز ندارد و هیچ‌کسی هم به فکر آن نبوده؛ نه مرز دریایی، نه مرز هوایی، نه مرز زمینی که این مشکل بزرگ است.

خوشبختانه پس از تصویب دولت، نمایندگان محترم مردم در مجلس شورای اسلامی تصویب کردند که بنادر شهید بهشتی و شهید کلانتری به منطقه آزاد ملحق شوند؛ با این اتفاق مرز دریایی محقق می‌شود. در ابتدای تأسیس منطقه آزاد چابهار، در طرح‌ها بوده که باید فرودگاه منطقه آزاد ساخته شود و چون فرودگاه‌سازی یکی از کارهای پرهزینه است، به آینده موکول شده و فرودگاه نیروی هوایی ارتش مورد استفاده قرار گرفت. درست است که فرودگاه کنارک از لحاظ هوانوردی، دستگاه‌های کمک ناوبری و باند، فرودگاه خوبی است، اما در نهایت یک فرودگاه نظامی است؛ یعنی کدهایی که در هوانوردی بین‌المللی ذکر می‌شود، یک فرودگاه نظامی دیده می‌شود و مسلماً محدودیت‌هایی خواهد داشت که از لحاظ امنیتی باید رعایت گردد.

به‌تازگی سازمان منطقه آزاد چابهار همان ترمینال مسافری فرودگاه کنارک را بازسازی کرد تا حداقل مهم‌ترین ورودی منطقه آزاد، شرایط جذاب‌تری برای مسافر ورودی و خروجی داشته باشد. اما در کل این موضوع نیز نمی‌تواند نیازهای منطقه را پوشش دهد و برای رفع این نیازها، باید حتماً منطقه آزاد فرودگاهی اختصاصی خود را داشته باشد، که موافقت اصولی این فرودگاه در دولت توسط وزارت راه و شهرسازی و سازمان هواپیمایی کشوری صادر شد و در اراضی پیکری هشتم این فرودگاه کلنگ خورد.

طبق اسناد و بررسی‌هایی انجام شده، فرودگاه منطقه آزاد چابهار به‌عنوان یک شهر فرودگاهی عمل خواهد کرد، دلیل هم این است که مهم‌ترین مزیت منطقه آزاد چابهار، مبحث ترانزیت و لجستیک است که شامل حمل‌ونقل ترکیبی هوایی، زمینی ریل و جاده و دریایی

می‌شود. در حوزه هوایی، نگاه صرفاً بحث مسافری نخواهد بود. از لحاظ مسافری خیلی مهم است که سرویس‌های منظم با کشورهای که مورد هدف هستند از جمله هندوستان، پاکستان، افغانستان، کشورهای CIS، عمان، امارات را داشته باشیم؛ به علاوه حمل و نقل مناسب به شهرهایی که بیشترین مراودات را با چابهار دارند، صورت پذیرد.

همچنین چابهار دارای رتبه دوم صید ماهیان صنعتی و ماهیان تن در حوزه اقیانوس هند است؛ یعنی در میان همه کشورهای اقیانوس هند که شامل هندوستان، تایلند، اندونزی، مالزی، ماداگاسکار و... می‌شود، نه کشور ایران بلکه چابهار رتبه دوم صید و رتبه اول تعداد شناور صیادی را دارد. همه تن ماهی‌هایی که اینجا صید می‌گردند، آنگونه که باید و شاید طبق ارزش خود فروخته نمی‌شود.

یکی از مواردی که در طی این مدت انجام دادیم، تفاهم‌نامه‌هایی را با ژاپنی‌ها، مالزیایی‌ها و کره‌ای‌ها منعقد نمودیم که مهم‌ترین آنها تفاهم‌نامه‌ای با ژاپنی است که می‌توانیم ماهی صیدشده در منطقه را با ارزش افزوده خیلی بالا به ژاپن صادر کنیم. آقای شینزو آبه در سفر قبلی به ایران، دقیقاً در این خصوص تأکید کردند، که در نهایت قراردادی بین شرکت سرمایه‌گذاری منطقه آزاد چابهار و شرکت تأمین‌کننده ماهی در ژاپن بسته شد که براساس آن باید ماهی به صورت هوایی به ژاپن حمل شود. مشکلی این است که در فرودگاه نظامی فعلی این امکان برای ما فراهم نیست و ما اگر بخواهیم بحث صادرات که پاشنه آشیل مناطق آزاد است را به نتیجه قابل قبول برسانیم؛ با احداث فرودگاه منطقه خیلی از مسائل محقق می‌شود.

بنابراین بحث هوایی خیلی مهم است و در حوزه بار و کارگو، فرودگاه منطقه آزاد چابهار نقش مهمی را می‌تواند بازی کند و همچنین در حوزه‌های مسافری و سوخت‌گیری مجدد هواپیماهایی که از غرب به شرق دور در تردد هستند، موقعیت خوبی را برای تأمین نیازهای این پروازهای از لحاظ سوخت‌گیری، کترینگ، تأمین قطعات، به احتمال زیاد تعمیرات و بقیه موارد عبوری از روی ایران در چابهار داریم. این شهر فرودگاهی که قرار است ایجاد شود، نقش مهمی را در این موارد می‌تواند بازی کند و همین‌طور زنجیره حمل و نقل ترکیبی چابهار را تکمیل نماید.

- یکی از سؤالاتی که در مورد چابهار مطرح است، این که سرمایه‌گذاری هندی‌ها در بندر چابهار به چه شکل در حال پیشرفت است؟ روند فعالیت متوقف شده یا در حال انجام می‌باشد؟

البته این موضوع در حال حاضر به دلیل اینکه بنادر هنوز به محدوده منطقه آزاد الحاق نشده، در حوزه سازمان بنادر و دریانوردی است؛ تا رئیس مجلس مصوبه را به رئیس‌جمهور اعلام کند و طبق روند به منطقه آزاد و سازمان بنادر ابلاغ شود، یک مدت‌زمانی خواهد برد؛ ولی آن چیزی که بنده براساس شنیده‌ها در جریان هستم، اینکه هندی‌ها حضور دارند، پروتکل دولتی را امضا کرده‌اند و کارهایی را انجام می‌دهند، ولی به‌رحال از این غافل نشوید که هندوستان هم در مقام مقایسه اگر بخواهد کاری را کند، نیم‌نگاهی هم به روابط خود با آمریکا دارد و آن‌جوری که باید و شاید روند کار سرعت ندارد، البته نه اینکه متوقف باشد، به‌رحال کار را انجام می‌دهد، اما نه با آن سرعتی که انتظار ماست و در پروتکل قیدشده است.

فکر می‌کنم مهم‌ترین عامل هم مبحث نقل و انتقال مالی و مسائل دیگر است که از بیم تحریم‌ها یک مقدار با سرعت کمتری انجام می‌شود. امیدواریم با اقداماتی که اخیراً دولت محترم انجام دادند و رایزنی‌هایی که در این حوزه می‌شود، بتوانیم سرعت بیشتری بگیریم و هندی‌ها را ترغیب کنیم که سریع‌تر تعهداتی که داشتند، تحقق پیدا کند.

- دقیقاً سؤال این است که آیا فقط بندر چابهار از تحریم‌ها معاف شده و محدوده چابهار و منطقه آزاد چابهار در این معافیت نیستند؟ چرا که همچنان هم با توجه به معافیت از تحریم‌ها مشکل بانکی، مالی و بیمه‌ای حل نشده است. زمانی که توانایی انتقال پول را نه تنها در چابهار بلکه در کل مناطق آزاد نداریم، سرمایه‌گذار خارجی با چه امیدی باید به این مناطق ورود کند؟

این موضوع دقیقاً همان مسئله‌ای است که اروپایی‌ها هم با آن سر در گریبان هستند؛ همان علتی که اروپایی‌ها علی‌رغم اینکه می‌گویند ما به برجام متعهد هستیم، ما پیشروی در فرآیندها نمی‌بینید. وقتی شما میزان مبادلات یک شرکت اروپایی با آمریکا را با میزان مبادلات همان شرکت اروپایی با ایران باید بسنجید؛ حتی اگر آمریکا کاری با آنها نداشته باشد ولی آنها از ترس اینکه نکند مبادلاتشان با آمریکا تحت تأثیر قرار گیرد، خودشان خودتحریمی را انجام می‌دهند، که در مورد هندی‌ها هم همین موضوع صدق می‌کند. یعنی دلیل بر این

نیست که حتماً ما تحریم هستیم.

به هر حال به صورت رسمی و غیررسمی در مصاحبه‌های مختلف مقامات آمریکایی اعلام کردند که چابهار از تحریم‌ها معاف است، حالا یکی از مقامات آمریکایی می‌گوید بندر چابهار، یکی عنوان کلی چابهار را به کار می‌برد و این مسئله قابل تفکیک نیست، یعنی شاید بشود گفت دقیقاً ذکر نکرده‌اند که منطقه آزاد چابهار یا بندر چابهار. آنها اعلام کردند برای توسعه افغانستان، کوتاه‌ترین و امن‌ترین مسیر دسترسی به دریا، مسیر چابهار است. حال همان بحث پیش می‌آید و در اینجا ما باید پیگیری بیشتری داشته باشیم.

علیرغم اینکه مناطق آزاد بخشی از دولت هستند، متأسفانه همکاران دیگر دولتی منطقه آزاد را خارج از سیستم می‌دانند. بحث سوخت در سیستان و بلوچستان با مشکل مواجه است و زمانی که هیچ کجای کشور سهمیه‌بندی بنزین نبود، در سیستان و بلوچستان این سهمیه‌بندی وجود داشت. برای بازسازی فرودگاه فعلی چابهار خودروهای ما نیاز به سوخت داشتند، بسیاری از شرکت‌های خصوصی به شرکت پخش فرآورده‌های نفتی چابهار مراجعه می‌کردند و سهمیه سوخت دریافت می‌نمودند؛ اما هنگامی که ما از سوی منطقه آزاد مراجعه کردیم و از دو فرمانداری کنارک و چابهار نامه داشتیم، فردی که پشت میز نشسته بود می‌گفت شامل حال شما نمی‌شود؛ چرا که منطقه آزاد یک بخش خصوصی است! چنین رویکردی در خیلی از ادارات، دستگاه‌ها و وزارتخانه‌ها وجود دارد و مناطق آزاد را جدا از دولت می‌دانند و همین باعث می‌شود تناقضاتی به وجود بیاید و عملاً به آن چیزی که می‌خواهیم، نرسیم. این در حالی است که ما جزء بدنه دولت هستیم و در راستای سیاست‌های دولت و نظام عمل می‌کنیم، ولی همه باید بدانیم که طبق تعریف بین‌المللی و استاندارد مناطق آزاد، مناطق آزاد در گستره سیاسی کشور اما خارج از مرزهای بازرگانی هستند. هر زمانی که همه همکاران دولتی ما این را به درستی درک کردند، بسیاری از مشکلات مرتفع خواهد شد.

در خصوص مسئله پولی و مالی در سال‌ها و دوره‌های گذشته، درخواست‌های بسیار زیادی برای ایجاد بانک‌های خصوصی در مناطق آزاد از سوی بانک‌های داخلی و خارجی بود. بانک‌های داخلی و خارجی آمدند و در مناطق آزاد مجوز گرفتند؛ اما در مرحله بعدی بانک مرکزی مجوز نداد. شاید استدلالشان آن روز درست بود؛ می‌گفتند بانک مرکزی سیاست‌گذار سیستم پولی بانکی کشور است، سیاست‌های پولی کشور را تنظیم می‌کند و اگر ۴ بانک خصوصی در مناطق آزاد مستقل و براساس قوانین مناطق آزاد عمل کنند، خاصیت ما در سیستم پولی کشور از بین می‌رود. در نتیجه موجب شد بانک‌هایی که با زحمت و ملالت هزار جلسه ترغیب شده بودند در مناطق آزاد ایران ایجاد شعبه کنند، پشیمان شده و رفتند. در مرحله بعد مناطق آزاد پیشنهاد کردند به بانک‌ها مجوز دهند با این شرایط که این بانک‌ها با ریال ایران کارنکرده و با ارزهای خارجی صرفاً فعالیت کنند تا سیاست‌های پولی بانکی ریالی کشور را بر هم نزنند؛ که با استقبال بسیار زیادی مواجه گردید، اما متأسفانه آن را هم انجام ندادند!

به واقع ما یکی از بهترین و مترقی‌ترین قوانین مناطق آزاد در دنیا را داریم، اما ۲۰ درصد آن هم اجرایی نمی‌شود؛ بعد می‌گویند چرا مناطق آزاد به اهدافشان نرسیده‌اند؟! قانون مناطق آزاد، یک قانون مصوب است که دولت و مجلس شورای اسلامی تصویب کرده، شورای نگهبان تأیید کرده و لازم‌الاجرا است. مهم‌ترین قوانین مناطق آزاد با بخشنامه داخلی یک اداره و یا دستگاه نقض می‌شود، در صورتی که بالاترین مقام اجرایی کشور، رئیس‌جمهور هم حاضر به نقض قانون نیست و خود را ملزم به اجرای قوانین وضع‌شده کشور می‌داند؛ اما متأسفانه در سال‌های اخیر قوانین مناطق آزاد توسط بخشنامه‌های داخلی سایر ادارات نقض می‌گردد و کسی هم توجه نمی‌کند، بعد مناطق آزاد را مورد عتاب قرار می‌دهند که چرا به اهدافتان نرسیده‌اید!

در قوانین پولی و بانکی مناطق آزاد کاملاً ذکر شده که بانک خارجی چطور می‌تواند در مناطق شعبه تأسیس کند؛ بی‌شک اگر قانون اجرایی شده بود، در دوران تحریم‌ها، این بانک‌ها می‌توانستند در نقل و انتقالات مالی بسیار کمک‌کننده باشند، ولی متأسفانه انجام نشد و بقیه موارد قانون هم همین‌طور. قانون امور گمرکی مناطق آزاد نقض می‌شود، قانون معافیت از مالیات مناطق آزاد نقض می‌شود، قانون راهنمایی رانندگی مناطق آزاد نقض می‌شود، قانون کار و تأمین اجتماعی مناطق آزاد نقض می‌شود؛ دیگر این قانون چه دارد؟ مناطق آزاد یک موجود بی‌یال و دم و اشکم که در تمثیل‌ها می‌گویند، شده‌اند؛ یک هیئتی دارند ولی هیچ‌چیزی هم ندارد؛ همه آن ابزارهای

مهمی را که منطقه آزاد می‌تواند برای موفقیت خود و کمک به مناطق همجوار و کشور داشته باشد، تحت الشعاع یکسری بخشنامه‌های داخلی است که موضوعیتش در حوزه داخل کشور است، اما به مناطق آزاد تسری پیدا کرده است.

– نزدیک به دو سال است که تعداد بخشنامه‌ها به حدی زیاد شده که به‌ندرت می‌بینیم سرمایه‌گذاران همچون سابق علاقه‌مند به حضور در مناطق آزاد باشند. به نظر شما در نهایت باید برای این بخشنامه‌ها چه کار کرد؟

آخرین چیزی هم که فکر می‌کنم تیر خلاص به مناطق آزاد و اقتصاد آزاد است، همین صحبت‌ها درخصوص لغو معافیت مالیاتی این مناطق است. بنده معتقدم که ابتدا باید تکلیف خودمان را روشن کنیم؛ یعنی اینکه بگوییم که منطقه آزاد می‌خواهیم یا نمی‌خواهیم؟ می‌گوییم منطقه آزاد می‌خواهیم، ولی معافیت مالیاتی نداشته باشد؛ معافیت گمرکی نداشته باشد؛ بانک خارجی در آن نباشد؛ این چه منطقه آزادی است؟ در حال حاضر در خیلی از نقاط محروم کشور، مزایایی وجود دارد که از منطقه آزاد بهتر است؛ یعنی شما می‌توانید بروید یک جایی سرمایه‌گذاری کنید که همین معافیت مالیاتی را بدون قید و شرط و خیلی از مواهب دیگر را داشته باشید، چرا در منطقه آزاد شرکت تأسیس کنید؟!

در حال حاضر در حوزه مناطق آزاد هرکسی به خود اجازه می‌دهد براساس ظنی که دارد، یک‌تکه از آن را بکند و ببرد. دائماً می‌گویند مناطق آزاد مرکز قاچاق است، در صورتی که طبق کتاب قانون مناطق آزاد ورود هر چیزی به مناطق آزاد مجاز است مگر موارد خلاف شرع، عفت و امنیت یا ساخت رژیم اشغالگر؛ یعنی می‌توان هر چیزی را به منطقه آزاد وارد نمود؛ ولی مخالفین یک عنوان قاچاق روی آن می‌چسبانند و می‌گویند در منطقه آزاد قاچاق می‌شود. اصلاً فرض کنید هر چه در مناطق آزاد می‌آید قاچاق است، میزان کل ورودی کالاها به مناطق آزاد ایران را بگذارید در یک کفه ترازو، میزان کل قاچاق کشور هم بگذارید در کفه دیگر؛ می‌بینید که اصلاً قابل قیاس نیست؛ یعنی یک‌هزارم درصد آن هم نمی‌شود.

جدیداً می‌گویند هر کالایی در منطقه آزاد می‌آید باید براساس نیاز آن منطقه باشد. یکی از درآمدهای بندر جبل‌علی، صادرات مجدد است؛ بدین معنا که شما هر کالایی که نیاز دارید، به جبل‌علی آورده، از آنجا به کشورهای اطراف صادر می‌کنید. حال اگر بخواهید همین کار را در مناطق آزاد ایران انجام دهید، اول‌ازهمه اعلام می‌کنند این همه کالاها برای چه به منطقه آزاد می‌آید؟ و جلوی آن را می‌گیرند! یکی از منابع مهم درآمدی مناطق آزاد در دنیا، بحث انبارداری است. یکی از منابع اصلی درآمدی سنگاپور، صادرات گندم است، در صورتی که در سنگاپور گندم نیست، اما از همه جای دنیا می‌آید در انبارهای آنجا و صادر می‌شود و این مسئله‌ای است که متأسفانه در مناطق آزاد کشور ما به علت عدم اشرافی که بر قوانین مناطق آزاد وجود دارد، باعث می‌شود که تصمیم‌هایی اتخاذ گردد که تا بخواهید آن را درست کنید، بلافاصله یک وزارتخانه دیگر، بخشنامه دیگری صادر می‌کند.

متأسفانه مناطق آزاد به‌شدت در موضع ضعف رفته‌اند و با این روندی که پیش می‌رود فکر می‌کنم چشم‌انداز روشن در انتظار آنها نیست؛ در صورتی که اگر واقعاً اجازه دهیم قوانین مناطق آزاد اجرا شود، از آن‌طرف هم نظارت‌هایمان را قوی کنیم، شرایط بسیار بهتر خواهد شد. زمانی که این اتفاق بیافتد، مشاهده خواهیم کرد که مناطق آزاد ایران علی‌رغم اینکه زیرساخت‌های اولیه برایشان فراهم نشده و به‌رغم اینکه سرمایه‌گذاری‌هایی انجام شده در آنها با مناطق آزاد کشورهای همجوار قابل قیاس نیست، ولی با همین مناطق و همین قانون و داشته‌ها می‌توانند بافاصله زیادی از مناطق آزاد اطرافمان جلو بزنند؛ اما به نظر من تحریم‌های داخلی که علیه خودمان اعمال می‌کنیم، خیلی سخت‌تر و شدیدتر از تحریم‌های خارجی است و کمر اقتصاد را می‌شکند. باید در کشور کمی سعه‌صدر داشته باشیم، با همدیگر دوست باشیم، به حریم‌های همدیگر احترام بگذاریم. با استعدادی که کشورمان دارد به‌راحتی می‌توانیم از بسیاری مشکلات خارجی سربلند بیرون بیاییم؛ ولی متأسفانه این اختلافات داخلی و مواردی که باعث می‌شود دخالت‌های بی‌مورد در حوزه‌های تخصصی مناطق آزاد انجام شود، موجب می‌گردد این مناطق کارایی خود را نداشته باشند؛ از سوی دیگر باعث می‌شود مورد هجمه قرار بگیرد که چرا نتوانسته‌اند کار را درست انجام دهند و نهایتاً نتیجه خوبی را نمی‌گیریم؛ در صورتی که می‌توانیم با تقویت مناطق آزاد در زمان‌های سخت تحریم، به کل کشور کمک کنیم.

– با توجه به شرایط کنونی، چشم‌انداز منطقه آزاد چابهار را چطور می‌بینید؟

ایران، یک کشور استثنایی و بی‌نظیر است؛ همان‌طور که در اساطیر می‌گویند کشور ایران یک سیمرغ است که در نهایت اگر نابود شود، از خاکستر خود دوباره یک سیمرغ جدید متولد می‌شود. علیرغم همه مشکلات، سختی‌ها، جنگ‌ها و فشارهایی که روی ایران بوده، کشور توانسته دوباره سر پا شود و به اوج برسد. در حال حاضر نیز علیرغم همه مشکلات و تحریم‌ها این کشور هنوز سر پا، محکم و قوی است.

چابهار فعلی با همه این مسائل، به‌عنوان یک بخش از کشور بزرگ ایران قابلیت‌های زیادی دارد. با وجود همه فشارها و بی‌عدالتی‌هایی که در مورد مناطق آزاد انجام می‌شود، اگر اجازه بدهیم اتفاقات خوب رقم خورد، به‌واقع تا ۵ سال آینده چابهار می‌تواند متفاوتی را در خیلی از زمینه‌ها خواهیم دید. خوشبختانه در این دوره کارهای زیرساختی خوبی انجام شده و بستر مطلوبی فراهم شده است. مدیرعامل فعلی سازمان منطقه آزاد چابهار جناب آقای دکتر کردی با توجه به دیدگاهی که داشته، توانسته یکسری کارهایی را انجام دهند که در چشم بیاید؛ ولی برخلاف آن یکسری کارهای زیربنایی خوب انجام شده و بستر مناسبی ایجاد شده است که اگر این روند در زمینه‌های پتروشیمی، فولاد، صنایع زیرمجموعه پتروشیمی و فولاد و یا در زمینه صنایع کوچک و متوسط، صنایع تبدیلی، گردشگری، تجارت، شیلات و... ادامه پیدا کند، چابهار می‌تواند منطقه‌ای تعیین‌کننده نه فقط در سطح ایران، بلکه در منطقه باشد؛ فقط باید سعه‌صدر بیشتری داشته باشیم، جزیره‌ای نگاه نکنیم و کمک کنیم که این اتفاق بیفتد تا همه کشور از مواهبش بهره‌مند شوند.

گفت‌وگو: مرضیه حسینی

